

Nr 406.

Av herr **Holmdahl m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 214, angående vissa anslag till privatläroverken m. m.*

Frågan om privatläroverkens ställning har under de sistförflutna åren vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens intresse. Behovet av att på alla möjliga punkter begränsa statsutgifterna fäste uppmärksamheten vid de betydande bidrag, som numera från statens sida lämnas åt dessa läroanstalter och väckte frågorna om möjligheten av att på denna punkt göra besparingar och behövligheten av skärpt kontroll över användningen av de medel staten anslog till dessa skolor. Så tillkom riksdagsskrivelsen den 7. april 1923, som begärde utredning rörande privatläroverkens ekonomiska förhållanden och rörande de åtgärder för åstadkommande av en effektiv kontroll över statsanslagens användning, som kunde vara av behovet påkallade.

Sedan skolöverstyrelsen av Kungl. Maj:t anbefallts föranstalta om utredning i det av riksdagen avsedda syftet, avlämnades denna i slutet av december 1923, utan att kunna föranleda några åtgärder i statsverkspropositionen till 1924 års riksdag, då vederbörande myndigheters yttrande icke hunnit inhämtas. Den av skolöverstyrelsen verkställda utredningen utmynnade i förslag, som avsåg vissa ändrade villkor och bestämmelser för åtnjutande av understöd av reservationsanslaget till privatläroverken, i syfte att åstadkomma en ökad kontroll över ifrågavarande skolors ekonomiska förhållanden och över statsanslagets användning. Några åtgärder rörande dessa skolors inre organisation och arbetssätt för att åstadkomma direkta besparingar föreslogos icke.

Emellertid framlade statsutskottet vid föregående års riksdag — i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning rörande vissa anslag till privatläroverken — förslag till en rad ändringar i de hittills gällande grunderna för utgående av understöd till dessa läroanstalter. Statsutskottet gick därvid vida längre än skolöverstyrelsen i sina ovannämnda förslag och föreslog bl. a. ingripande förändringar rörande tjänstgöringstiden för lärarinnor och undervisningens förläggande till olika stadier inom skolan samt rörande klassavdelningarnas

storlek, vilka skulle medföra inskränkning i antalet lärare och klasser och därmed möjliggöra minskning av statsbidragens storlek.

Dessa statsutskottets förslag blevo icke av riksdagen bifallna och detta på den grund att de ansågos vara byggda på en allt för otillräcklig utredning samt komma att medföra allt för djupgående förändringar i ifrågavarande skolors inre organisation och arbetssätt, vilka icke i alla hänseenden voro sakligt—pedagogiskt motiverade eller önskvärda. Att enbart av statsfinansiella skäl eller i besparingssyfte vidtaga dylika, ansågs uppenbarligen icke tillrädligt.

1924 års riksdags behandling av hela denna fråga ansågs emellertid motivera en förnyad och mera omfattande utredning av privatläroverkens ställning, och på den grund erhöll dåvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet den 20. juni 1924 bemyndigande att tillkalla vissa sakkunniga för utredning av frågor rörande dessa skolor. Sedan denna avslutats och framlagts i Statens offentliga utredningar 1925:1 och myndigheternas yttrande över densamma inhämtats, har Kungl. Maj:t i proposition nr 214 till innevarande riksdag nu föreslagit riksdagen besluta vissa ändringar i grunderna för utgående av statsbidrag till privatläroverken.

Dessa Kungl. Maj:ts förslag äro i viktiga hänseenden ganska vittgående, och deras antagande av riksdagen skulle innebära väsentligt förändrade arbetsvillkor för privatläroverken liksom ett kännbart ingrepp i deras ekonomiska förhållanden. I allmänhet äro de motiverade av statsfinansiella skäl och skulle också medföra vissa besparingar.

Innan vi övergå till en detaljgranskning av desamma, tillåta vi oss den allmänna anmärkningen, att de statsfinansiella synpunkterna fått allt för mycket dominera vid dessa förslags utformande, under det att de sakligt-pedagogiska synpunkterna, liksom hänsynen till de särskilda förhållanden under vilka dessa skolor arbeta, allt för mycket skjutits åt sidan.

Vad först den statsfinansiella sidan av dessa förslag beträffar, så skulle deras genomförande visserligen komma att möjliggöra en nedsättning av vissa nu utgående anslag, men denna besparing i direkta statsutgifter skulle i allmänhet med all sannolikhet komma att medföra ökade utgifter i motsvarande grad från enskildas eller kommunernas sida och alltså från nationalekonomisk synpunkt icke betyda en verklig minskning av utgifterna för dessa skolor.

Vidare, när det gäller att undersöka möjligheterna till att begränsa statsbidragen till de privata läroverken torde rättvisligen böra ihågkommas, att staten, även med den storlek dessa bidrag numera uppnått, ikläder sig en väsentligen mindre kostnad för den ungdom, som får sin utbildning vid dessa skolor, än för den, som utbildas i statsläroverken. Det torde icke kunna bestridas, att, om staten skulle övertaga de uppgifter på skolväsendets område som privatläroverken nu fylla, detta skulle betyda en icke oväsentlig stegring av utgifterna under åttonde huvudtiteln. Det kan därför

även från statsfinansiell synpunkt på goda grunder ifrågasättas, om det är motiverat och klokt att skärpa bestämmelserna för statsbidragens utgående till ifrågavarande skolor därhän, att deras fortsatta verksamhet försvåras eller äventyras, även om detta tillvägagångssätt omedelbart skulle möjliggöra en begränsning av hittills utgående anslag.

Som motiv för vissa av den kungl. propositionens förslag till skärpta bestämmelser för statsbidragets utgående till privatläroverken har även anförts de stadganden, som gälla för de offentliga skolorna, statsläroverken och de kommunala mellanskolorna. Man har härvid uppdragit parallellen mellan dessa och de privata och gjort gällande, att det icke kan anses obilligt, att staten ställer samma krav på de senare som de förra, i all synnerhet då en besparing därmed kan uppnås. Hela detta resonemang synes oss icke taga nödig hänsyn till privatläroverkens speciella ställning och betydelse för skolväsendet över huvud. Denna sammanhänger på det närmaste just med dessa skolors större frihet och självständighet, när det gäller skolans inre organisation och arbetssätt. Skulle som villkor för statsbidragens åtnjutande uppställas en allt för stor likformighet på detta område och dessa skolors frihet alltså beskåras, så skulle staten genom sin understödjande verksamhet direkt motverka dessa skolors speciella uppgift inom vårt lands skolväsen.

De sakkunniga uttala härom, att det för privatskolornas utveckling är av stor vikt att dessa skolors frihet icke onödigtvis eller över hövan beskåras. »Att en ordnad och klokt handhavd kontroll från statens sida är till stor båtnad för det enskilda skolväsendet, lär ingen, som närmare känner förhållandena, kunna förneka, men ett allt för utsträckt statsförmyndarskap skulle lätt kunna leda därhän, att privatskolorna fingo röna alla de nackdelar, som följa av bundenhet och beroende, utan att samtidigt få njuta av de fördelar, som ett fullständigt omhändertagande av staten för med sig.» Statens offentliga utredningar 1925: 1 sid. 46.

Mot den kungl. propositionens förslag kunde man också, som redan skett i den offentliga debatten kring dessa, göra den invändningen, att frågan om mera omfattande förändringar i fråga om privatläroverkens ställning bort anstå i avvaktan på de förslag till omorganisation av vårt skolväsen över huvud, som förberedas. Skolkommisionens förslag äsyftar ju bl. a. en radikal omläggning och begränsning av privatskoleväsendet i vårt land. Det kunde då anses omotiverat och mot en riktig praxis stridande att, innan statsmakterna haft tillfälle taga ställning till detta förslag i dess helhet, bryta ut frågan om privatläroverkens ställning och företaga förändringar på denna punkt, vilka under sådana förhållanden lätt kunna få en blott provisorisk karaktär.

När emellertid hela denna fråga genom den kungl. propositionen förelagts riksdagen, måste densamma naturligtvis underkastas en saklig prövning.

Efter en dylik granskning av den kungl. propositionens innehåll hava vi funnit oss böra föreslå ändringar i vissa av Kungl. Maj:ts förslag, under det

att andra synas oss kunna av riksdagen bifallas. Till dessa senare räkna vi i främsta rummet de förslag, som avse ökade möjligheter till granskning och kontroll av statsbidragens användning, till de förra — i enlighet med våra ovan anförda allmänna synpunkter — de förslag, som skulle medföra en ytterligare begränsning av den för privatskolorna särskilt nödvändiga friheten att få organisera sitt arbete efter sina speciella villkor och behov och vilka skulle medföra en rubbning i den ekonomiska grundvalen för dessa skolor.

I dessa och andra i det följande berörda hänseende anse vi att vägande invändningar kunna göras mot här nedan upptagna punkter i den kungl. propositionen, vilka motivera de modifikationer och ändringar i förslagen, som vi till sist framföra.

Omfattningen av lärarinnornas tjänstgöring.

Med frångående av såväl de sakkunnigas förslag som skolöverstyrelsens däröver inhämtade mening har Kungl. Maj:t rörande omfattningen av lärarinnornas tjänstgöring föreslagit riksdagen besluta sådan ändring i nu gällande bestämmelser, att med full tjänstgöring skulle i fråga om stadium, motsvarande real- och flickskola, förstås undervisning under 24–28 timmar i veckan.

Nu gällande bestämmelser angående vid statsunderstödda privatläroverk anställda lärarinnors tjänstgöring stadga att med full tjänstgöring skall förstås tjänstgöring till ungefärligen den omfattning, som åligger ämneslärarinna vid allmänt läroverk. Enligt gällande läroverksstadga är sådan lärarinna skyldig att meddela undervisning 22 till 26 timmar i veckan, varvid de för tjänstgöringen stadgade lägsta timtalen kunna minskas med två timmar i veckan för den, som fått sig ålagt ett på grund av lärjungeantalets storlek eller antalet skrivlag avsevärt drygare hemarbete med rättande av lärjungarnas skrivövningar eller annat därmed jämförligt arbete utom den egentliga undervisningstiden.

Av den ingående granskning, som de sakkunniga underkastat tjänstgöringsförhållandena vid de olika privatläroverken, framgår, att de privata läroanstalterna beträffande omfattningen av lärarnas tjänstgöringstid hållit sig inom den lagstadgade ramen och att därest tjänstgöringen någon gång gått under den fastställda minimitiden detta berott på drygare arbete med rättande av skrivningar o. dyl. arbete och alltså stått i god överensstämmelse med gällande bestämmelser. Under höstterminen 1924 visar sig medeltalet veckotimmar i 59 av de undersökta 100 skolorna ligga över 24, under det endast i 29 skolor medeltalet understiger 24 timmar.

Då sålunda något missbruk av nu gällande bestämmelser icke kunnat påvisas, synes en förändring av dessa icke nu vara påkallad, detta så mycket mindre som en dylik förändring icke vidtogs vid 1919 års riksdag, då statens bidrag till ifrågavarande lärare i så avsevärd grad ökades genom anslaget till tillfällig löneförbättring. Emellertid föreslog statsutskottet vid 1924 års riksdag vid behandlingen av frågan om reservationsanslagen till privatläro-

verken en ändring av ifrågavarande bestämmelser därhän, att med full tjänstgöring skulle, i överensstämmelse med vad som gäller i fråga om kommunala mellanskolor, förstås undervisning under 24—28 veckotimmar för stadium, motsvarande real- och flickskola, ett förslag, varpå den kungl. propositionen såsom redan nämnts fallit tillbaka.

Gentemot detta förslag hava de sakkunniga framhållit, att den för ämneslärarinna vid kommunal mellanskola stadgade större tjänstgöringstiden motsvaras av en för dessa lärarinnor högre avlöning — i första lönegraden omkring 1,000 kronor, i högsta lönegraden omkring 1,400 kronor. — Denna avsevärda skillnad i löneförmåner, som ingalunda motsvaras av privatläroverkens två veckor kortare läsår, synes vara ett starkt skäl för att icke ålägga privatläroverkens lärarinnor samma tjänstgöring — i veckotimmar räknad — som lärarinnorna vid de kommunala mellanskolorna. Fog synes ej heller föreligga att i ifrågavarande fall frångå den praxis, som inom statsförvaltningen utvecklats, att företaga ökning av vederbörande löntagares tjänstgöringsskyldighet endast i samband med lönerglering. Slutligen torde böra framhållas den av de sakkunniga påpekade faran, att därest de privatanställda lärarinnornas tjänstgöring höjdes till likhet med den som åligger lärarinna vid kommunal mellanskola, medan skillnad i avlöning bibehålles i sin fulla utsträckning, goda lärarkrafter dragas från privatläroverken, vartill tendenser på sina håll redan kunnat skönjas.

Ehuru de sakkunniga förorda, att nuvarande bestämmelser angående tjänstgöringen bibehållas, föreslå de dock att densamma inom ramen 22—26 timmar höjdes till att omfatta genomsnittligt 25 timmar. En dylik höjning av medeltjänstgöringen synes emellertid mindre lämplig. En föreskrift av denna art måste medföra att, därest exempelvis en lärarinna på grund av betungande arbete med skrivningar finge tjänstgöringen nedsatt till det föreskrivna minimiantalet, detta måste kompenseras med att tre andra lärarinnor måste åläggas maximitjänstgöringen, varigenom rätten till lindring i undervisningstimmarnas antal på grund av andra betungande göromål bleve illusorisk.

Då emellertid de sakkunniga, som av skolöverstyrelsen särskilt framhållits gått in för en skärpning av ifrågavarande bestämmelser utöver den ovan berörda, nämligen på så sätt, att möjligheten att i undantagsfall sänka tjänstgöringstiden under 22 timmar bortfallit, och centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen icke ansett sig böra uttala sig mot denna skärpning, komma vi i vår slutliga hemställan på denna punkt blott att påyrka fasthållandet vid nuvarande bestämmelser i vad de avse fixerandet av den normala tjänstgöringen till undervisning under 22—26 veckotimmar på ifrågavarande stadium.

Rörande den praxis, som utvecklats angående rätt till tjänstgöring vid med skolan förbundet seminarium, föreslås i den kungl. propositionen en begränsning av denna till att omfatta endast högre lärarinneseminarium.

Tjänstgöring vid med skolan förbundet seminarium.

Statsrådet har även i denna punkt fallit tillbaka på statsutskottets förslag 1924, som framfördes utan någon motivering. Det är så mycket anmärkningsvärdare som såväl de sakkunniga som skolöverstyrelsen hävda att alla sakliga skäl liksom billighetshänsyn tala för ett bibehållande av nu gällande praxis och som statsrådet själv erkänner att svårigheter komma att vållas de seminarier, som härav beröras.

Då därtill kommer att det här gäller blott ett fåtal privata seminarier, varför en åtgärd, som av de sakkunniga karakteriseras såsom otvivelaktigt innebärande en betänklig orättvisa, icke synes oss kunna motiveras genom tyngre vägande statsfinansiella skäl, komma vi under hänvisning till de av sakkunniga och skolöverstyrelsen anförda och i den kungl. propositionen återgivna skälen påyrka bibehållandet av nu gällande praxis vid tillämpningen av bestämmelserna rörande lärarinnas tjänstgöring vid seminarium.

Uppdelning
i parallell-
avdelningar.

Vad beträffar rätten att uppdelna årsklass i parallellavdelningar, har Kungl. Maj:t föreslagit vissa restriktiva bestämmelser, grundade på meromnämnda sakkunnigeutlåtande. I ett hänseende innebär emellertid den kungl. propositionen ett avsteg från de sakkunnigas förslag. Dessa ansågo nämligen, att skolöverstyrelsen borde äga avgöra, huruvida klass, som tidigare varit delad, i visst fall fortfarande skulle få förbli delad, fastän elevantalet sjunkit under den i de föreslagna bestämmelserna angivna gränsen. I propositionen föreslås emellertid utan motivering, att avgörandet i dylika fall bör förbehållas Kungl. Maj:t.

I praktiken synes emellertid detta omständligare förfarande lätt kunna komma att medföra onödiga svårigheter. Ställningen vid en vårtermins slut kan vid en skola hava fullt motiverat, att höstterminen planlagts med bibehållna parallellavdelningar inom en viss klass och med därav följande dispositioner för lokaler och lärarekrafter m. m. Skulle i sådant läge frågan om den omreglering, som ett eller annat vid höstterminens början inträffande förfall för någon elev kunde anses påkalla, behöva underställas Kungl. Maj:t, skulle uppenbarligen ett avgörande lätt kunna taga mer tid än önskvärt vore, och en vida snabbare handläggning av ärendet kunna ske genom skolöverstyrelsen, utan att dock nödig kontroll eftersattes. Vi finna alltså praktiska skäl tala för att skolöverstyrelsen i nu förevarande fall erhåller den befogenhet, varom här är fråga.

Ämnes-
lärarinnas
tjänstgöring i
övnings-
ämnen.

Såsom skolöverstyrelsen i sitt yttrande över de sakkunnigas förslag framhållit, hava de sakkunniga i sitt förslag till författningsbestämmelser, utan att något skäl därtill anförts, utelämnat nu gällande bestämmelse, att ämneslärarinnas tjänstgöring kan intill en tredjedel fullgöras i övningsämnena. Denna bestämmelse, som infördes år 1914, hade visat sig hava ett praktiskt värde, i det att det mången gång visat sig vara synnerligen lämpligt att utfylla en ämneslärarinnas tjänstgöring med några timmar i ett eller annat

övningsämne, något som ofta förekommer även vid de kommunala mellan-skolorna. Även departementschefen framhåller, hurusom under de senaste åren insikten om övningsämnenas betydelse blivit väsentligt större, varför det vore önskvärt att möjlighet finnes att anlita väl kvalificerade lärarkrafter i dessa ämnen. Departementschefen framhåller ytterligare, att det ofta, särskilt i mindre samhällen, kan stöta på svårigheter att erhålla lämplig lärarinna endast i övningsämnena. Om skolorna nu skulle frånhandas möjligheten att i viss mån för undervisning i dessa ämnen anlita sina ordinarie ämneslärarinnor, skulle de under stundom ställas inför svårigheter att på behörigt sätt uppehålla undervisningen.

De av skolöverstyrelsen och departementschefen anförda skälen synes tala för att den hittillsvarande rättigheten bör bibehållas, även om begränsningen högst en tredjedel utan olägenhet kunde utbytas mot uttrycket en mindre del. Då emellertid ifrågasättande undervisning i övningsämnena icke, såsom fallet är i fråga om undervisning inom de förberedande klasserna, avser ett annat stadium än det till vilket vederbörande lärarinnas övriga undervisning är förlagd, synas de för tjänstgöring i de förberedande klasserna föreslagna bestämmelserna icke för detta fall vara behövliga, nämligen att den endast efter överstyrelsens beprövande må kunna fullgöras i övningsämnena under förutsättning, att starka skäl av pedagogisk art kunna förebringas för denna anordning. Bestämmelsen angående det stadium, till vilket ämneslärarinns tjänstgöring skall vara förlagd, torde därför bära kompletteras med en bestämmelse av innehåll, att ämneslärarinna må kunna fullgöra en mindre del av sin tjänstgöring i övningsämne. I överensstämmelse härmed kommer också vår slutliga hemställan i denna punkt att utformas.

I fråga om den för närvarande till manliga föreståndare och ämneslärare med full tjänstgöring utgående tillfälliga löneförbättringen, har i kungl. propositionen i anslutning till de sakkunnigas hemställan föreslagits att densamma skall utgå med det belopp, som motsvarar tillfällig löneförbättring för rektor och lärare med motsvarande tjänsteställning vid statens läroverk, dock att Kungl. Maj:t i undantagsfall må efter prövning av vederbörande skolas ekonomiska förhållanden medgiva, att sådan tillfällig löneförbättring må utgå med högre belopp än till motsvarande rektor eller lärare vid allmänt läroverk, dock med högst 1,500 kronor till varje befattningshavare.

Genom den ifrågasatta förändringen skulle den tillfälliga löneförbättringen i regel minskas från 1,500 kronor till 600 kronor.

Såsom skäl för ifrågasättande minskning av den tillfälliga löneförbättringen hava de sakkunniga anført, att det icke synes dem vara fog för att, då staten för ordinarie lärare vid statsläroverk beviljar en löneförbättring av 600 kronor, den samtidigt i tillfällig löneförbättring till lärare i enskild tjänst lämna 1,500 kronor. Den av de sakkunniga gjorda jämförelsen mellan storleken av den tillfälliga löneförbättringen för lärarna vid de all-

Tillfällig löneförbättring till manliga lärare.

männa läroverken och lärarna vid privatläroverken är, såsom centralstyrelsen för flick- och samskoleföreningen anfört, icke hållbar. Den torde snarare vara att jämföra med den löneförhöjning av 1,400 respektive 1,800 kronor, som genom 1918 års löneroglering kom läroverkens lärare till del, och hava tillkommit för att sätta skolorna i stånd att fylla de krav på högre avlöningar för manliga lärare, som blevo en följd av löneförhöjningen vid de allmänna läroverken. I varje fall motsvarar den icke enbart den tillfälliga löneförbättringen av 600 kronor, som senare fastställdes för de allmänna läroverkens lärare.

Den föreslagna åtgärden kommer särskilt att hårt drabba de skolor, som genom att anställa manliga lärare med full tjänstgöring, sökt sörja för att i skolor med uteslutande eller delvis manlig ungdom, denna i tillbörlig utsträckning kommer under manlig ledning. Bärande skäl torde icke kunna förebringas, varför statens bidrag till manliga lärares avlöning i detta fall bör vara mindre än till kvinnliga lärares. En dylik anordning står också i strid med den grundsats, som tillämpas i fråga om statsbidragen till lärares avlöning vid folkskolor och kommunala mellanskolor, där statsbidraget till manlig lärare är större, än till kvinnlig, för att vederbörande kommuns kostnader för manlig lärare icke skall bliva större än för kvinnlig samt för att förhindra att en skola av ekonomiska skäl tvingas att antaga kvinnlig lärare i fall, där eljest en manlig varit att föredraga.

Då de högre goss- och samskolorna, om de i konkurrensen med de allmänna läroverken och kommunala mellanskolorna vilja för sig förvärva dugande lärare, i allmänhet icke kunna minska de avlöningar, de nu lämna sina manliga lärare, kommer den ifrågasatta minskningen av den tillfälliga löneförbättringen att betyda en väsentlig ökning i skolornas utgifter. För en skola med rektor och tolv lärare utgör denna ökning, inberäknat det minskade dyrtidstillägget från staten, omkring 14,500 kronor, för en skola med rektor och sex lärare omkring 8,000 kronor. Även för skolor, som ägas av kommun, torde dylik ökning i utgifterna för lärarlönen bliva kännbar, så mycket mera som de flesta ifrågavarande kommuner redan nu äro belastade med tunga ekonomiska bördor för ifrågavarande skolor.

I detta sammanhang torde böra anmärkas att den förhöjning i den nu föreslagna tillfälliga löneförbättringen för privatläroverkslärare, som skulle bliva en följd därest Kungl. Maj:ts förslag rörande en höjning av den tillfälliga löneförbättringen för de allmänna läroverken vinner riksdagens bifall, icke kommer att medföra någon minskning av privatskolornas kostnader för de manliga lärarna. Detta på den grund att en förhöjning av de allmänna läroverkens lönenivå i regel måste medföra en motsvarande löneförhöjning för privatläroverkens manliga lärare.

Det torde därför, som skolöverstyrelsen framhållit, kunna befaras att en åtgärd sådan som den föreslagna skulle komma att minska de högre goss- och samskolornas intresse att i så stor omfattning som möjligt anställa dug-

liga manliga lärarkrafter, vilket intresse Kungl. Maj:t ansett böra särskilt uppmuntras, i det att allt sedan år 1912 särskilda understöd beviljas högre goss- och samskolor, som i större omfattning anlita manliga lärarkrafter. Vi komma därför att hemställa om de nuvarande bestämmelsernas bibehållande.

I fråga om högre flickskolor och enskilda mellanskolor föreskrives för närvarande, att åt lärjungarna i klasserna över de förberedande skall beviljas befrielse från eller nedsättning i terminsavgifterna till så stor utsträckning, att den minskning i avgifter, som härigenom uppkommer, utgör minst 15 proc. av det belopp, vartill terminsavgifterna vid anstalten skolat uppgå, därest samtliga lärjungar erlagt full terminsavgift, dock att läroanstalten icke är skyldig medgiva befrielse från eller nedsättning i terminsavgifter till sammanlagt högre belopp, än som motsvarar två tredjedelar av det anstalten tilldelade statsanslaget, anslaget till huslig ekonomi icke medräknat.

I sitt yttrande över de sakkunnigas utredning har skolöverstyrelsen framhållit, att en ändring härutinnan blivit erforderlig sedan förhållandet mellan angivna gränser undergått en avsevärd förskjutning, därigenom att terminsavgiftssummorna kraftigt stegrats, medan anslagsbeloppen hållit sig inom de en gång fastställda gränserna. Överstyrelsen föreslår därför, att nu gällande begränsning av nämnda nedsättningsskyldighet till viss del av det ordinarie statsanslaget upphäves. Till detta förslag har departementschefen anslutit sig och därvid förordat att skyldigheten att meddela befrielser från eller nedsättningar i terminsavgifter måtte utsträckas även till högre goss- och samskolor.

Någon utredning, huru den föreslagna ändringen skulle verka, har icke verkställts; departementschefen blott förutsätter, att då redan nu befrielser från och nedsättningar i terminsavgifter meddelas utöver vad skolorna äro skyldiga, de föreslagna förändrade bestämmelserna icke torde medföra några väsentliga svårigheter för skolorna. En närmare undersökning visar emellertid att vad flickskolorna beträffar i många fall de föreslagna bestämmelserna skulle medföra så betydande ökningar av beloppen för befrielser och nedsättningar, att dessa högst avsevärt skulle överstiga de statsanslag, skolan åtnjuter, och i vissa fall komma att tre, ja nära fyra gånger överskrida ifrågasvarande stadsbidrags storlek. Även i fråga om de högre goss- och samskolorna, vilkas statsanslag äro större är flickskolornas, då bidrag från kommunen icke nödvändigtvis utgå, torde i många fall summan av befrielser och nedsättningar med betydande belopp överstiga statsbidragets storlek. Det synes dock icke rimligt att sträcka fordran på beviljandet av befrielser och nedsättningar så långt. En begränsning är uppenbarligen av nöden. Det synes ej heller billigt att taga den hos skolorna konstaterade villigheten att, där så kunnat ske, meddela befrielser och nedsättningar i större utsträckning än vad som ålegat dem, till intäkt för bestämmelser som vid närmare prövning visa sig bliva betungande. Den hos skolorna visade villig-

Lärjunge-
avgifterna.

heten talar snarare för obehövligheten av det föreslagna upphävandet av nu gällande begränsning, då det kan förutsättas att de alltjämt komma att, i den mån deras ekonomiska ställning det tillåter, behjarta behovet hos mindre välbärgade [befolkningslager att för ingen eller blott ringa avgift erhålla högre utbildning för sina barn.

I fråga om de högre goss- och samskolorna, till vilka statsbidraget utgår med] högst 15,000 kr., anslaget till huslig ekonomi och manliga lärare icke medräknat, kommer summan av befrielser och nedsättningar även med ifrågavarande begränsning att uppgå till 10,000 kr., vilket innebär en betydande skärpning i de villkor staten uppställt för sitt bidrag.

Även på denna punkt få vi alltså föreslå en ändring i den kungl. propositionens förslag (sid. 60) i enlighet med ovan framförda synpunkter.

På grund av vad vi sålunda anfört, få vi hemställa att riksdagen måtte, med ändring i nedanstående delar av den å sid. 81 och följande av Kungl. Maj:ts proposition nr 214 gjorda hemställan,

A. besluta att mom. 3 och 4 i avd. A av kungörelsen den 21. februari 1914 om ändrad lydelse av vissa bestämmelser i kungörelsen den 29. oktober 1909 angående avlöning av lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. n. skola hava följande ändrade lydelse:

3. Den tjänstgöring, som här avses, skall vara förlagd till klasserna över de förberedande eller till läsavdelning av med skolan förbundet lärarinneseminarium och må till en mindre del kunna fullgöras i övningsämne.

Tjänstgöringen må ävenledes, på särskild ansökan och efter skolöverstyrelsens beprövande, kunna fullgöras i de förberedande klasserna, under förutsättning att starka skäl av pedagogisk art kunna förebringas för denna anordning. För samtliga ämneslärarinnor må dock nämnda tjänstgöring icke till omfattningen motsvara mer än en niodel av deras sammanlagda tjänstgöring vid skolan.

4. Med full tjänstgöring förstås, vad angår stadium, motsvarande real- och flickskola, undervisning under 22—26 timmar i veckan och vad angår stadium, motsvarande gymnasiet, undervisning i den omfattning, som är föreskriven för lektor vid högre allmänt läroverk.

Vid skola, som är förbunden med lärarinneseminarium, må för de lärare, som i större utsträckning tagas i anspråk för seminarieelevernas praktiska utbildning, full tjänstgöring beräknas till 20—24 timmar i veckan.

B. föreskriva, att såsom villkor för utgående av stats-

bidrag till lärarpersonalens avlöning vid enskilda läroanstalter skall gälla:

Uppdelning i — — — — — upprättas.

När särskilda skäl därtill äro, må skolöverstyrelsen kunna medgiva, att vidtagen uppdelning i parallellavdelningar må bibehållas, även om antalet lärjungar i varje avdelning av årsklassen understiger 30, respektive 25.

Skulle bristande — — — — — av parallellavdelning.

Uppdelning av — — — — — av skolöverstyrelsen.

Skulle någon — — — — — övriga lärarinnor.

C. bestämma, att till lärare och lärarinnor vid sådan enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller skola eller enskilt lärarinneseminarium, som åtnjuta understöd från det i riksstaten uppförda gemensamma reservationsanslaget till privatläroverk, må utgå tillfällig löneförbättring, under förutsättning att såväl vid anordnande av undervisningen inom vederbörande läroanstalt som i övrigt följande villkor och bestämmelser iakttagas, nämligen:

1) Uppdelning i — — — — — inom densamma.

När särskilda skäl därtill äro, må skolöverstyrelsen kunna medgiva, att vidtagen uppdelning i parallellavdelningar må bibehållas, även om antalet lärjungar i varje avdelning av årsklassen understiger 30, respektive 25.

Skulle bristande — — — — — av parallellavdelning.

Uppdelning av — — — — — av skolöverstyrelsen.

Skulle någon — — — — — övriga lärarinnor.

2) Tjänstgöringen vid läroanstalten skall för ämneslärare med full tjänstgöring — föreståndare däri ej inberäknad — omfatta

å stadium, motsvarande real- och flickskola, för kvinnliga lärare 22—26 veckotimmar, för manliga lärare 24—28 veckotimmar, dock att för lärare, som vid skola, förbunden med lärarinneseminarium, i större utsträckning tages i anspråk för seminarieelevernas handledning, tjänstgöringen må omfatta 20—24 veckotimmar, samt

å stadium, motsvarande gymnasium, 20—22 veckotimmar;

D. föreskriva, att ovan omnämnda tillfälliga löneförbättring skall i sin helhet gäldas av statsmedel samt utgå efter följande grunder:

1) Delaktighet i — — — — — till privatläroverk.

2) Den tillfälliga — — — — — 1913—1915

a) till en kvinnlig föreståndare vid högre flickskola och enskilt lärarinneseminarium samt en föreståndare, manlig

eller kvinnlig, vid enskild mellanskola och högre goss- eller samskola med 1,500 kronor för år;

b) till ämneslärare med full tjänstgöring, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium, därest läraren åtnjuter avlöning efter den löneskala, som utgår från en begynnelseavlöning av 1,400 kronor, med 1,500 kronor för år samt, därest läraren åtnjuter avlöning efter den löneskala, som utgår från en begynnelseavlöning av 1,200 kronor, med 1,200 kronor för år;

c) till manlig timlärare — — — — — manliga lärarekrafter;

d) till manlig — — — — — och år;

e) till kvinnlig — — — — — och år;

f) till övningslärare — — — — — och år;

3) Den tillfälliga — — — — — läroanstalts förfogande.

E. förklara, att det må ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare villkor och föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder må finnas erforderliga.

F. fastställa följande övergångsbestämmelser:

1. Lärare med — — — — — i parallellavdelningar.

2. På därom gjord ansökning må skolöverstyrelsen, efter prövning i varje särskilt fall, för ett år i sänder medgiva skola, där ett bedrivande av undervisningen utan anlitan- de av timlärare skulle stöta på avsevärda pedagogiska svårigheter, rätt att anlita dylika lärare, ändock att icke medeltjänstgöringen å realskolans och flickskolans stadium uppgår för de kvinnliga ämneslärarna till ungefär 24 veckotimmar och för de manliga ämneslärarna till ungefär 26 veckotimmar.

3. På därom gjord ansökning må skolöverstyrelsen, efter prövning i varje särskilt fall, för ett år i sänder medgiva skola, där ett indragande av samtliga eller de flesta timlärartimmar skulle för timlärare, som under minst 10 år tjänstgjort vid samma skola, medföra avsevärda ekonomiska svårigheter, rätt att anlita denne eller dessa timlärare, ändock att icke medeltjänstgöringen å realskolans och flickskolans stadium uppgår för de kvinnliga ämneslärarna till ungefär 24 veckotimmar och för de manliga ämneslärarna till ungefär 26 veckotimmar.

4. Skolöverstyrelsen må — — — — — av lärarin- nan; samt

G. vid bifall till vad av oss i det föregående föreslagits,
dels öka — — — — — 751,000 kronor;
dels bibehålla det *ordinarie* förslagsanslaget till lönetill-
lägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter
vid dess nuvarande belopp 480,000 kronor och i riksstaten
för budgetåret 1925—1926 uppföra ifrågakvarande anslag
med detta belopp;

dels för beredande under tiden 1. juli 1925—30. juni 1926
av tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid en-
skilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- eller sam-
skolor samt enskilda lärarinneseminarier anvisa för budget-
året 1925—1926 i likhet med föregående budgetår ett *extra*
förslagsanslag av 2,450,000 kronor;

dels till beredande — — — — — gott meddela;

dels ock till understöd — — — — — högst 8,000
kronor.

Stockholm den 16 april 1925.

O. Holmdahl.

Helge Almquist.

Adolf Wallerius.

Arne Forssell.

Per Pehrsson.

G. A. Björkman.

Georg Andréén.

Otto Järte.

Erik Uddenberg.

Ivar Anderson.
